

m a m
m a š

Arthur C. Clarke
Gentry Lee

RÁ
MÁ

Z angličtiny preložil
Patrick Frank

m a
m a š

Arthur C. Clarke – Gentry Lee
Ráma II

Prvé vydanie

Rama II © Rocket Publishing Company Ltd., and Gentry Lee, 1989.
To discover more about how the legacy of Sir Arthur is being honoured
today, please visit www.clarkefoundation.org

Slovak edition © Vydavateľstvo MAMAŠ 2023
All rights reserved.

ISBN 978-80-8268-085-3

Srí Lanke,
kde som vystúpil
po Schodisku bohov.

I – RÁMA SA VRACIA

Veľký generátor radarových pulzov *Excalibur* poháňaný jadrovými výbuchmi bol už takmer päťdesiat rokov mimo prevádzky. Navrhli a postavili ho v rámci frenetickej snahy, ktorá nasledovala po prechode Rámu cez slnečnú sústavu. Keď ho v roku 2132 uviedli do prevádzky, jeho oficiálnym účelom malo byť včasné varovanie pred ďalšími mimozemskými návštevmi. Taká, ktorá by mala gigantické rozmery Rámu, sa vďaka nemu dala odhaliť už v medzihviezdnom priestore. Dúfalo sa, že to bude roky pred tým, ako by mohla mať akýkoľvek vplyv na ľudskú civilizáciu.

Rozhodnutie postaviť takéto zariadenie padlo ešte skôr, ako sa Ráma dostal k perihéliu. Kým prvý mimozemský návštevník míňal Slnko a smeroval ku hviezdám, armády vedcov skúmali dáta z jedinej misie, ktorá sa s ním dokázala stretnúť.

Dospeli k záveru, že je to inteligentný robot, ktorého absolútne nezaujímajú naša slnečná sústava ani jej obyvatelia. Oficiálna správa neponúkla žiadne vysvetlenie množstva záhad, na ktoré prieskumníci narazili, no experti boli aj tak presvedčení, že chápu základy rámskeho myslenia. Keďže všetky systémy aj subsystémy vnútri mimozemského valca mali dve funkčné zálohy, zdalo sa, že jeho stavitelia robia všetko trojmo. Keďže sa predpokladalo, že gigantický Ráma je len stroj, bolo vysoko pravdepodobné, že po ňom môžeme čakať ďalšie dva.

Z prázdnoty medzihviezdného priestoru však stále nič neprichádzalo, roky leteli a ľudstvo muselo čeliť naliehavším problémom. Záujem o Rámčanov (alebo kto to postavil ten päťdesiat kilometrov dlhý fádny valec) poľavoval a jediná návšteva mimozemšťanov sa pomaly stávala dávnou histó-

riou. Nadalej pútala pozornosť nejedného vedca, no väčšina príslušníkov ľudského rodu sa musela venovať celkom iným veciam. V 40. rokoch 22. storočia sa svet ocitol v pazúroch krutej ekonomickej krízy. Na udržiavanie *Excalibra* nebolo dosť prostriedkov. Hĺstka vedeckých objavov nestačila na odôvodnenie enormných nákladov pre jeho bezpečnú prevádzku. Obrovský generátor s jadrovým pohonom preto ponechali svojmu osudu.

O štyridsaťpäť rokov neskôr trvalo tridsaťtri mesiacov, kým ho vrátili do prevádzkyschopného stavu. Primárnym odôvodnením jeho renovácie bol rozvoj poznania. Radarová veda sa za tie roky vyvinula natolko, že by sa jeho pozorovania dali využiť nepomerne lepšie ako kedysi. Keď začal opäť snímať vzdialený vesmír, takmer nik nečakal príchod ďalšieho Rámu.

Prevádzkový riaditeľ stanice *Excalibur* sa ani nenamáhal informovať nadriadeného, že sa na displeji pre spracovanie dát objavila divná bodka. Myslel si, že je to len artefakt, falošné pozitívum spôsobené chybou procesného algoritmu. Keď sa táto signatúra objavila znova a znova, začal si ju viac všímať. Nakoniec zavolať vedúcemu výskumníkovi *Excalibra*, ktorý analyzoval dáta a dospel k záveru, že nový objekt je dlhoperiodická kométa. Uplynuli ďalšie dva mesiace, kým jeden postgraduálny študent dokázal, že signatúra patrí hladkému objektu s dĺžkou minimálne štyridsať kilometrov.

V roku 2179 už svet vedel, že objekt, čo sa rúti k vnútorným planétam slnečnej sústavy, je druhá mimozemská loď. Medzinárodná vesmírna agentúra ISA sústredila všetky zdroje na prípravu misie, ktorá sa koncom februára 2200 stretne s votrelcom tesne pri obežnej dráhe Venuše. Ľudstvo už opäť obracalo zrak ku hviezdám a znova sa diskutovalo o hlbokých filozofických otázkach, ktoré vyvolal prvý Ráma. Ako sa návštevník blížil, množstvo prístrojov dokázalo presnejšie určiť jeho vlastnosti a potvrdiť, že prinajmenšom zvonka sa ničím nelíši od svojho predchodcu. Ráma sa vrátil. Ľudstvo čakalo ďalšie stretnutie s osudom.

2 - TESTY A VÝCVIK

Bizarný kovový tvor sa po centimetroch presúval nahor ku skalnému previsu. Tvarom pripomínal vychudnutého pásavca s článkovitým slimačím telom, tenkým pancierom a pásom elektronických zariadení uprostred každého z troch článkov. Asi tri metre od steny sa vznášala helikoptéra. Z prednej časti jej trčalo dlhé pružné rameno s klepetom, ktoré práve minulo divného tvora.

„Dohája!“ zamrmlal János Tabori. „Keď tu poskakujeme ako pingpongová loptička, tak to skrátka nejde! Aj za ideálnych podmienok sa ťažko robia presné úkony, keď máte naplno vysunuté rameno.“ Pozrel sa na pilota. „Prečo si ten fantastický stroj nedokáže aspoň chvíľu udržať výšku a polohu?“

„Bližšie k stene!“ zavelil Dr. Brown.

Hiro Jamanaka sa po ňom s kamennou tvárou obzrel a zadal jeho príkaz do konzoly. Na obrazovke sa rozžiaril červený nápis NEPRIJATELNÝ POKYN, NEDOSTATOČNÁ TOLERANCIA. Jamanaka nič nevravel a helikoptéra ostala na tom istom mieste.

„Medzi stenou a koncom rotora máme päťdesiat, možno aj sedemdesiatpäť centimetrov,“ premýšľal nahlas Dr. Brown. „Biot sa do dvoch-troch minút dostane pod previs, kde naň nemôžeme. Prejdime na manuálne riadenie a chyťme ho, kým sa dá. Hneď teraz a nechcem vidieť žiadne ďalšie chyby, Tabori!“

Hiro Jamanaka chvíľu mlčky hľadel na vedca s rastúcou plešinou a okuliarmi, usadeného v druhom rade. Potom sa obrátil, zadal do konzoly ďalší príkaz a prepol veľkú čiernu páčku do ľavej polohy. Na monitore začalo blikať MANUÁLNE OVLÁDANIE. AUTOMATICKÁ OCHRANA VYPNUTÁ. Opatrne začal posúvať helikoptéru bližšie k stene.

Strojný inžinier Tabori bol pripravený. Vsunul ruky do rukavíc so snímačmi a cvične zavrel a otvoril klepeto na konci ramena. Potom ho znova vysunul a mechanickými čelustami zachytil článkovaného slimáka. Senzory na klepete mu pomocou obvodu spätnej väzby oznámili, že bezpečne drží svoju korisť. „Mám ho!“ zvolal nadšene a začal pomaly vťahovať rameno naspäť do stroja.

Nečakaný poryv vetra hodil vrtuľník do boku a rameno s biotom udrelo o stenu. Tabori cítil, že stráca zovretie. „Vyrovnajte to!“ zakričal a ďalej sa snažil vťahovať úlovok dovnútra. Jamanaka zápasil s bočným pohybom stroja, pritom ho však nechtiac naklonil o pár stupňov dopredu. Trojčlennej posádke doľahol do uší príšerný rachot oceľových lopatiek o skalnú stenu.

Japonský pilot okamžite stisol núdzové tlačidlo a stroj prešiel na automatické riadenie. Do sekundy sa ozvalo prenikavé kvílenie a na monitore zažiarila výstraha: **NADMERNÉ POŠKODENIE. VYSOKÁ PRAVDEPODOBNOSŤ ZLYHANIA. EVAKUujte POSÁDKU.** Bez váhania vyskočil z kabíny a otvoril padák. Tabori a Brown leteli za ním. Keď maďarský inžinier vytiahol ruky z rukavíc, klepeto na ramene sa uvoľnilo a tvor pripomínajúci pásavca sa zrútil na planinu stovky metrov pod strojom. Rozbil sa tam na tisíce drobných kúskov.

Helikoptéra bez pilota trhane klesala k zemi. Napriek aktívnemu pristávaciemu algoritmu a kompletne automatickému ovládaniu pri dopade tvrdo narazila a zvalila sa na bok. Neďaleko od nej vystúpil z výťahu zavalitý muž v hnedej uniforme so stužkami vyznamenaní. Práve sa doviezol z riadiaceho strediska misie a s neskrývaným hnevom si to maširoval k pristavenému roveru. Za ním šla drobná štíhla blondínka v leteckej kombinéze ISA ovešaná brašnami na fotografickú výbavu. Ten v uniforme bol generál Valerij Borzov, najvyšší veliteľ Projektu Newton. „Máme ranených?“ opýtal sa muža v roveri, elektrotechnického inžiniera Richarda Wakefielda.

„János si pri zoskoku škaredo udrel plece, ale Nicole práve volala, že nemá žiadne zlomeniny, iba veľa modrín.“

Generál Borzov nastúpil do rovera a posadil sa k Wakefieldovi, ktorý sedel pred riadiacim panelom. Blondínka – televízna novinárka Francesca Sabatiniová, prestala nakrúcať a siahla po otváraní zadných dverí. Borzov jej prudko mávol. „Chodte skontrolovať des Jardinsovú a Taboriho,“ povedal jej a ukázal na fádnu planinu. „Už tam asi bude aj Wilson.“

On s Wakefieldom zatiaľ vyrazili opačným smerom. Odviezli sa asi štyristo metrov a zastali pri útlom päťdesiatnikovi v novej leteckej kombinéze. Americký vedec David Brown mal plné ruky práce. Skladal si padák a snažil sa ho dostať naspäť do ruksaka. Generál Borzov vystúpil z rovera a pristúpil k nemu.

„Ste v poriadku, pán doktor?“ opýtal sa ho netrpezlivo. Zjavne chcel mať zdvorilosti čím skôr za sebou.

Brown prikývol, nič však nevravel. „V tom prípade, pokračoval Borzov, „by ste mi mohli vysvetliť, na čo ste mysleli, keď ste prikázali Jamanakovi prejsť na manuál. Asi bude lepšie prebrať si to tu, ďalej od zvyšku posádky.“

„Videli ste výstražné kontrolky?“ dodal po výdatnej pauze. „Ani na moment vám nenapadlo, že by ten manéver mohol ohroziť bezpečnosť kozmonautov?“

Dr. David Brown k nemu pomaly obrátil zlovestne truchlivý pohľad. Keď napokon prehovoril, robil to len úsečne a napäto, aby nedal najavo emócie, ktoré ním lomcujú. „Pripadalo mi rozumné dostať stroj bližšie k cieľu. Mali sme ešte trocha priestoru a bol to jediný spôsob, ako chytiť toho biota. Koniec koncov, našou úlohou je priniesť domov...“

„Nehovorte mi, čo je vašou úlohou!“ prerušil ho rozvášnený Borzov. „Nezabúdajte, že parametre misie som určoval ja sám. Musím vám znova pripomenúť, že najvyššou prioritou je za každých okolností bezpečnosť posádky. Najmä pri týchto simuláciách... Viete, ten váš šílený pokus ma skutočne dorazil. Máme zničenú helikoptéru, zraneného Taboriho a obrovské šťastie, že nikto neprišiel o život!“

David Brown si ho však už nevšimal. Odvrátil sa od neho a ďalej pchal padák do priesvitného obalu. Podľa strnulých

pliec a energie, ktorú vynakladal na takú rutinnú činnosť, bolo jasné, že je veľmi nahnevaný.

Generál sa vrátil do rovera, pár sekúnd počkal a ponúkol Brownovi, že ho odvezie na základňu. Američan iba mlčky pokrútil hlavou, hodil si rucksak na plecía a vykročil k helikoptére a výťahu.

3 - PORADA POSÁDKY

János Tabori sedel na skladacej stoličke pred zasadačkou výcvikového strediska. Z troch strán naňho žiarili malé, no výkonné svietidlá. „Vzdialenosť k simulovanému biotovi bola na hranici mechanického ramena,“ vysvetľoval do nevelkej kamery, ktorou naňho mierila Francesca Sabatiniová. „Dvakrát som sa ho pokúsil zachytiť a dvakrát sa to nepodarilo. Potom sa doktor Brown rozhodol prejsť na manuálne riadenie helikoptéry, aby sme sa ešte trocha priblížili k stene. Do toho prišiel poryv vetra...“

Dvere zasadačky sa otvorili a znútra sa vystrčila usmievavá červenkastá tvár. „Všetci už na vás čakajú,“ oznámil im príjemným tónom generál O’Toole. „Myslím si, že Borzov začína byť trocha netrpezlivý.“

Francesca vypla svetlá a odložila si kameru do jedného z vreciek na kombinéze. „Tak fajn, ty môj maďarský hrdina,“ povedala so smiechom. „Nateraz radšej skončíme. Veď vieš, ako náš veliteľ neznáša čakanie.“ Prešla k menšiemu mužovi, jemne ho objala a potľapkala po obvaze na pleci. „Ale som fakt rada, že sa ti nič nestalo.“

Reggie Wilson sedel celý čas mimo záberu – sympatický, asi štyridsaťročný černochoch, ktorý si písal poznámky na nevelkej plochej klávesnici. Spolu s Francescou a Jánosom šiel do zasadačky. „Tento týždeň chcem urobiť reportáž o nových koncepciách pre prevádzku diaľkovo ovládaného ramena,“ šepol Taborimu, keď si sadali. „Mnoho čitateľov tieto technické veci absolútne fascinujú.“

„Som rád, že ste si na nás predsa len našli čas aj vy traja,“ zadunel v miestnosti Borzovov sarkastický hlas. „Už som si začínal myslieť, že vás porady otravujú, že je to len niečo, čo

vás ruší pri nepomerne dôležitejších aktivitách, ako sú reportáže o vašich nezdaroch a písanie hlbokomyseľných vedcko-technických štúdií.“ Ukázal na Reggieho Wilsona, ktorý mal pred sebou položenú svoju neodmysliteľnú klávesnicu. „Verte-neverte, Wilson, mali by ste byť v prvom rade členom posádky a až potom novinárom. Nemohli by ste aspoň raz odložiť tú prekliatu hračku a počúvať? Mám na srdci niekoľko vecí, ktoré by som chcel nechať mimo záznamu.“

Reggie zobral klávesnicu a zavrel ju do kufríka. Borzov vstal a začal sa pri rozprávaní prechádzať po miestnosti. Bol v nej dlhý, asi dvojmetrový oválny stôl s dvanástimi stoličkami (hostia a pozorovatelia sedávali na ďalších pri všetkých štyroch stenách). Pred každou bol počítač s klávesnicou a čiastočne zapusteným monitorom, ktorý sa v čase nečinnosti zakrýval lesklým vekom rovnakej farby a štruktúry ako syntetické drevo stola. Ako zvyčajne, vedľa Borzova mali za vrchstolom miesto zvyšní dvaja vojaci v expedícii – európsky admirál Otto Heilmann (hrdina zásahu, ktorým vojská Rady vlád riešili caracaskú krízu) a generál amerických vzdušných síl Michael Ryan O’Toole. Zvyšní deväť členovia posádky lode *Newton* si nie vždy vybrali to isté miesto, čo mimoriadne frustrovalo kompulzívneho puntičkára Heilmanna a do istej miery aj jeho nadriadeného Borzova.

Štyria „neprofesionáli“ z posádky sa niekedy usadili pokope na druhom konci stola a nechali „vesmírnych kadetov“ (piatich kozmonautov z Vesmírnej akadémie), aby im vytvorili niečo ako nárazníkové pásmo. Po takmer roku neustáleho záujmu médií si verejnosť rozdelila posádku *Newtona* na tri skupiny: neprofesionálov, čo boli dvaja vedci a dvaja novinári, vojenskú *trojku* a päťicu kozmonautov, ktorí mali na starosti väčšinu špecializovaných činností misie.

Dnes sa však obe nevojenké skupiny dôsledne premiešali. Slávny japonský medziodborový vedec Šigeru Takagiši, všeobecne uznávaný ako najväčší znalec prvej expedície k Rámovi pred sedemdesiatimi rokmi (a tiež autor *Atlasu Rámu*, ktorý bol povinným čítaním pre všetkých v misii), sedel

uprostred oválu medzi sovietskou pilotkou Irinou Turgenevovou a geniálnym, no často aj dosť výstredným britským kozmonautom a elektrotechnikom Richardom Wakefieldom. Oproti nim boli zdravotná dôstojníčka Nicole des Jardinsová s postavou ako socha, pleťou ako čierny bronz a fascinujúcim francúzsko-africkým pôvodom, a oslnivá *signora* Sabatiniová. Zvyšné tri miesta na „južnom“ konci oválu s výhľadom na mapy a diagramy Rámu na protiľahlej stene zabral americký novinár Wilson, nenapodobiteľný a veľmi výrečný Tabori (sovietsky kozmonaut z Budapešti) a Dr. David Brown. Ten sa tváril veľmi neosobne a vážne – od začiatku porady mal pred sebou rozložené papiere.

„Je pre mňa úplne nepredstaviteľné,“ vravel Borzov chodiac hore-dolu po miestnosti, „že by niekto z vás mohol čo i len na moment zabudnúť, že vás vybrali do misie, ktorá je možno najdôležitejšia zo všetkého, čo kedy ľudstvo podniklo. Na základe poslednej série simulácií však musím pripustiť, že začínam o niektorých z vás seriózne pochybovať.“

„Niektorí sú presvedčení, že tento Rám bude identickou kópiou svojho predchodcu,“ pokračoval, „a že v ňom bude panovať rovnaký nezájum o všetky nepodstatné tvory, čo sa ho rozhodnú skúmať. Pripúšťam, že minimálne na základe radarových pozorovaní z posledných troch rokov to aspoň zvonka tak vyzerá. Aj keby sa však ukázal ako mŕtva loď mimozemšťanov, ktorí vyhynuli pred státisícmi rokov, aj tak ide o najdôležitejšiu misiu nášho života. Povedal by som, že každý z vás by na ňu mal vynaložiť maximálne úsilie.“

Urobil pauzu, aby si utriedil myšlienky. János Tabori sa ho chcel na čosi spýtať, on ho však predbehol a znova sa pustil do zlostného monológu. „Na posledných cvičeniach naša posádka podala absolútne príšerný výkon. Niektorí z vás boli vynikajúci – dobre viete, koho myslím –, iní sa však tvária, akoby vôbec nevedeli, o čo v našej misii ide. Som presvedčený, že dvaja či traja pred začiatkom tréningu nečítali stanovené pravidlá ani postupy. Uznávam, že niekedy vedia byť nudné či dokonca otravné, ale keď ste pred desiatimi mesiacmi pri-